

Luthers skrift ”Wider Hans Wurst”

Föredrag på kyrkodagar i Finnåker 2014-08-02

av kyrkoherde Sten Rydh, Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Sverige

Förkortningar och källor: SKB = Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter, SL = Saint Louis-utgåvan av Luthers skrifter (Walch 2). Skriften Wider Hans Wurst finns där i band 17, kolumn 1311-1381. MM = Moritz Meurer: Luthers lefnad (1883). Ett sammandrag av skriften mot Hans Wurst finns där på svenska, s.751-756. TB = Th. Brieger: Reformationen (i Pflugk-Harttung: Världshistoria, band 4, s.197-421).

I Guds, Faderns, + Sonens och den helige Andes, namn. Amen.

Bön: Käre himmelske Fader! Vi ber denna stund, att du ville tala till oss genom ditt ord och upplysa våra hjärtan, så att vi genom din Helige Ande får en levande tro. Undervisa oss om allt vad ditt Ord lär oss och gör oss vissa om att vi är dina älskade barn och att Du är oss nådig. Genom Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare. Amen.

A. Inledning

Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig (Ps 119:105).

Luthers och reformationens utgångspunkt var från början denna. Guds rena och klara Ord skall avgöra vad som är kristen tro och lära. Detta hade Luther lovat i sin doktorsed 1512, varifrån han alltid räknade sin kallelse till det bibliska ämbetet. Ordet lyser med en kraft och klarhet som gör, att det inte behöver någon särskild uttolkning för att kunna förstås. Det är i stället fråga om att i barnslig tro och lydnad böja sig för Ordet och låta Gud genom sitt Ord vara den enda auktoriteten. Kyrkans Herre är endast Kristus, säger Luther. Inga mänskliga traditioner eller främmande tolkningar får sättas över Skriften. Och Skriftens huvudlära är rättfärdiggörelsen genom tron allena. Det Skriften lär och ingenting annat skall läras i all kristen förkunnelse.

Detta är också grunden för Luthers kyrkosyn. Även i de tidiga reformatoriska skrifterna framkommer detta. I den 62:a tesen 1517 skriver Luther:

”Kyrkans rätta, sanna skatt är det allraheligaste evangeliet om Guds härlighet och nåd”.

I sitt försvar för teserna skriver han sedan till tes 26 (1518):

”Jag bryr mig inte om, vad som behagar eller misshagar påven; han är en människa som andra människor”.

När Luther fick påvens hotbulla om bannlysning (1520) kastade han den på elden med orden: *”Eftersom du har bedrivit Herrens helige, så bedröve och förtäre dig den eviga elden”.* Han sa också med stort allvar: *”Om ni inte av allt hjärta står emot påvens fördärliga regemente, så kan ni inte bli saliga”* (MM 241).

Hur kunde Luther säga och göra så? Jo, han var övertygad om, att den som sätter sig upp mot Bibelns klara och tydliga undervisning står emot Gud själv.

Luther hade då skrivit *”Om kyrkans babyloniska fångenskap”* (1520), som ju är mycket välkänd. Redan där gör han upp med den romerska synen på kyrkan och sakramenten. Det är en mycket god bok, men man skall komma ihåg, att Luther vid den tiden ännu inte hade kommit till full klarhet i hela den kristna läran. Det är tyvärr vanligt att lutherforskarna främst utgår från ”den unge Luther” och så försöker framställa hans lära på ett sätt som står i strid med ”den gamle Luther”, alltså reformatorns fullt utvecklade läroutppfattning.

Därmed försöker man göra Luther till något av en modern teolog, vilket är helt felaktigt. Luther själv skrev i inledningen till en stor utgåva av hans böcker en varning att alltid läsa hans tidigare skrifter med försiktighet. Den store lutherske teologen C F W Walther, Missourisynodens lärofader, uppmanar därför till, att man först skall läsa den mogne reformatorns stora läro- och stridsskrifter för att verkligen förstå vad Luther lärde och för att tydligt se, att Luther endast lär det som Bibeln, den heliga Skrift klart och tydligt lär. Jag vill också uppmana er alla till att läsa dessa Luthers skrifter om ni har möjlighet.

Skrifter som jag då särskilt vill rekommendera i förhållande till den romerska kyrkan är: "Om den trålbundna viljan" (1525), Luthers båda katekeser (1529), Stora Galaterbrevskommentaren (1535), Schmalkaldiska artiklarna (1536), och "Om koncilierna och kyrkan" (1539). Dessa skrifter ger en utomordentlig klar och tydlig uppfattning om vad den mogne reformatorn verkligen lärde om Bibeln, om synd och nåd, rättfärdiggörelsen, kyrkan, ämbetet och sakramenten. (Till detta kommer så de stora skrifterna mot de reformerta om nattvarden, som jag kommer in på i ett annat föredrag.)

För detta föredrag har jag nu valt en av Luthers senare skrifter, där hans kyrkosyn tydligt framkommer i skarp relief mot den påviska, romersk-katolska synen. Den heter "Wider Hans Wurst" (ungefär: "Mot Korvhasse") och den kom ut 1541. Denna skrift finns så vitt jag vet inte i sin helhet på svenska och är inte heller särskilt känd hos oss. I skriften visar Luther tydligt skillnaden mellan den sanna och den falska kyrkan. Den är därför av mycket stor betydelse. Boken är skriven på folklig tyska med ett enkelt och stundtals mycket mustigt språk. En latinsk översättning av det långa avsnittet om kyrkan kom inom kort ut med titeln: "Antithesis verae et falsae ecclesiae".

B. Historisk bakgrund

Tiden 1532-1545 utmärktes av ett nästan oavbrutet framåtskridande för reformationen inom Tyska riket. 1534 erövrade Filip av Hessen Württemberg från Österrike, 1532-34 öppnade furstarna av Anhalt sitt land för den evangeliska läran. Samtidigt trängde den igenom i Pommern, liksom i många delar av norra Tyskland och dess städer. Många gick med i Schmalkaldiska förbundet. 1538 gick Danmark med. 1539 dog hertig Georg och albertinska Sachsen blev lutherskt. Joakim II av Brandenburg införde också reformationen med ritual och gudstjänstbruk som mycket lite skilde sig från den gamla kyrkan. Alla furstar av Hohenzollern utom kardinal Albrecht stod nu på reformationens sida. Den förre stormästaren av tyska orden hade blivit världslig hertig och härskade över Preussen. Nästan hela norra Tyskland hade blivit evangeliskt. Av Luthers gamla mostståndare bland furstarna fanns endast *hertig Henrik av Braunschweig-Wolfenbüttel* kvar i sitt lilla land. År 1542 jagade Schmalkaldiska förbundets ledare ut Henrik ur hans land och skaffade fred åt de förtryckta städerna Goslar och Braunschweig. Pfalz gick också över till reformationen, liksom Elsass-Lothringen, Schleswig-Holstein och Schlesien.

Men motreformationen tog som bekant sin början i Spanien och Italien: Ferdinand och Isabellas religiösa reformarbete, kampen mot kättarna - inkquisitionen, Ignatius av Loyola osv. Lösenordet var: "återställelse". Spanien tvingade Roms kyrka in under sitt ok. Karl V blev så vunnin för denna nya rörelse. Karl V besegrade Valencias märrer, tågade till Alger (1536) och Tunis (1540). Små evangeliska församlingar i Spanien blev grymt utrotade. År 1540 tog Spanien på allvar makten över Italien. Påven stadfäste då jesuitorden, "Societas Iesu". Den hade en militär organisation med fanatisk, svärmisk fromhet, absolut lydnad mot överordnade, sträng självdisciplin och nitälskan mot alla sekter och då i synnerhet reformationen. 1542 inrättades en högsta inkquisitionstribunal av kurian i Rom, med oinskränkt fullmakt. En mildare reformrörelse inom katolska kyrkan förbjöds. Påven var nu redo att på allvar ta itu med reformationen. (TB 358-396)

Hertig Henrik av Braunschweig-Wolfenbüttel

Bland reformationens hårdaste motståndare fanns hertigarna *Georg av Sachsen* och *Henrik av Braunschweig*. De försökte på alla sätt att politiskt motarbeta reformationen, som givetvis var strängt förbjuden i deras länder. Men 1540 hade hertig Georg dött, och hans land med staden Leipzig blev vunnen för den evangeliska läran. Risken var nu stor, att även Braunschweig skulle falla, och som vi såg ovan lyckades också ledarna för de evangeliska furstarna att med vapenmakt besegra Henrik, som blev fängslad. När Luther skrev "Wider Hans Wurst" gällde skriften just denne Henrik, som 1541 ännu inte blivit besegrad. Han hade gjort sig känd för mycket hårda metoder mot de evangeliska, bland annat var han anklagad för mordbrand, varför Luther i sin skrift kallar honom mördare och mordbrännare.

Hertig Henrik II (1489-1568) hade flera gånger skrivit mycket skarpt mot Luthers kurfurste Johan Fredrik (den beständige) och lantgreven Filip av Hessen, samt mot hela reformationen och dess lära, och nu beslöt Luther att en gång för alla tysta munnen på honom i en häftig stridsskrift, som också blev en uppgörelse med hela den katolska kyrkan, med påvedömet och dess falska läror.

När Luther skriver är det därför inte hertig Henrik som person det gäller, utan Henrik som en av de ivrigaste anhängarna av hela det påviska lärosystemet, en tyrann och förföljare av de evangeliska kristna. Henriks huvudargument är, att Luther och reformationen har avfallit från den gamla, rätta kyrkan och bildat en ny sekt. Luther visar istället, att det är den påviska kyrkan som har lämnat Skriften, apostlarna och fornkyrkan, och att det är de som särskilt under senmedeltiden har kommit med en rad nya, tidigare helt okända läror, vilka de nu häftigt driver i strid med den gamla, rätta kyrkan.

Man kan säga att hela skriften "Wider Hans Wurst" är som en enda lång kommentar till Augsburgska bekännelsens artikel 7 om kyrkan: *"Vidare lär de, att en helig kyrka skall äga bestånd till evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangelii lära och förvaltningen av sakramenten ..."* (SKB 59).

C. Henriks skrift

Hertig Henrik skrev en lång skrift mot kurfursten och reformationen med det långa namnet: "Grundad, beständig, upphöjd, sanningsenlig, gudomlig, kristlig furste- och adelsälskande duplik från den ädle, högvälborne fursten och herren, herr Henrik den yngre, hertig till Braunschweig och Lüneburg, andra avtrycket, mot kurfursten av Sachsen. Den 2 nov. 1540". Den är väldigt långrandig att läsa och innehåller långa avsnitt om den politiska situationen blandad med kortare, skarpa utfall mot reformationen. I min Lutherutgåva omfattar den 75 tättskrivna spalter. Här några kortare citat, så att man får en uppfattning av det Luther reagerade mot. Mina anmärkningar inom klammer [...].

"Han i Sachsen [kurfursten] som Martin Luther, hans käre andäktige [präst] kallade Hans Wurst..." (SL 1240) [Detta innebar en anklagelse att Luther skulle ha smädat sin egen kurfurste med detta fula öknamn. Därför vänder Luther det i stället mot Henrik i sin motskrift].

"Att han [kurfursten och därmed också Luther] berömmar sig av den sanna, kristna kyrkan och Skriften, eller något ställe ur den helige aposteln Paulus betyder ingenting. Ty så gör alla heretiker och det är deras egensinniga natur, vana och egenskap, som den helige martyren Cyprianus kristligt och väl säger: De är som aporna, som efterhärmar den mänskliga naturen, fastän de inte är människor. Så är heretikerna egensinniga, avfallna, gudlösa människor som uppträder i kyrklig gestalt. De tillägnar sig dess auktoritet, makt

och sanning, men de är inte i kyrkan. De välsignar, men förbannar samtidigt Gud. De utlovar livet, men är döda. De anropar Gud, men är gudsförsmädare. De administrerar och förvaltar prästämbetet, men är inte vigda. De bär fram sitt offer inför altaret, men är sacrilegi eller kyrkoskändare. Men man skall inte genast anta dem som kommer och berömmar sig av det kristna namnet, utan endast vad som sker i Kristi kraft.” (1270, 105). [Henrik anklagar alltså här kurfursten, Luther och reformationen för att vara kättare, som avfallit från den sanna kyrkan. Men han säger aldrig konkret vad det är som är fel i Luthers lära eller på vilket sätt denna skulle avvika från Skriften och den gamla kyrkan.]

”Om vi med detta gör honom orätt vill vi lägga fram inför varje sann kristens eget omdöme och inför vår saliggörare Jesus Kristus själv och hans dom. Eftersom han inte vill vara kvar i den kristna kyrkans lydnad, mot den apostoliska trosbekännelsen, som han dagligen brukar bedja eller borde bedja: Jag tror på en helig, allmänlig kyrka ... och bedja till den allsmäktige Guden om detta: så må han för evigt vara och förbli i olydnad i djävulens kyrka. Ty att han med sin förmenta konfession [Augsburgska bekännelsen] och dess apologi, inför kejsarens majestät, kurfurstarna och furstarna i sanning skulle ha bevisat, att han är i Guds och Kristi sanna kyrka håller inte och kan inte genom detta någonsin bevisas. (SL 1271, 106)

”Men att den beständiga, gudomliga, kristliga, med helig Skrift välgrundade konfutationen [katolikernas svar på Augustana, som de evangeliska bara fick höra uppläsas, men inte se i skrift] och vederläggningen av motståndarnas gudlösa bekännelse inte lämnades ut till dem berodde på följande: Det skedde inte med meningen att vi skämdes för denna välgrundade och upphöjda konfutation (som han i Sachsen utlägger det hela) ... utan vilken nytta skulle det ha varit för dem, som så ofta blivit erinrade, förmanade och ändå icke desto mindre förblindade och förstockade i sin villfarelse till förhärdelse där de ville bli kvar, det kan varje uppriktig och förståndig kristen väl förstå.” (1271, 107) [Vi känner igen mönstret väl. Henrik och de påviska anklagar ivrigt Luther och reformationen. Men man bemöter den aldrig öppet och ärligt med bibliska argument. Man menar att det räcker med att påstå att de har fel eftersom de har lämnat den yttre kyrkans gemenskap och brutit med påven.]

”Hans tro, eller icke-tro ... bekymrar oss föga. Men den syndar inte mycket, som hjälper till att exekvera och utföra ett tillbörligt straff mot kättarna och de avfälliga från vår sanna, kristna tro och det kejsarliga majestätet” (1272, 109).

”Av allt detta kan vi nu förstå för det första att det kejsarliga majestätet alls inte förför när det gäller trossaker. Och för det andra att han i Sachsen i detta är skyldig sin majestät lydnad. Och förstå alltså rätt som en orthodoxus, att det kejsarliga majestätet är en fogde för kyrkan, som inte kan vara emot Gud, hans ordning och Skriften. Ty så säger den helige Augustinus, att det tillkommer de världsliga, kristna furstarna att vara där och i rätt tid se till att deras moder, kyrkan som de är födda av, får vara i ro utan bekymmer.” (1292, 167). [Henrik tolkar det som att de kristna är skyldiga att lyda överheten även i trosfrågor och att detta gäller såväl påven som kejsaren].

”Han i Sachsen har kastat sig iväg från den allmänna kristna kyrkans ordning och har ingen religion. ... Hur gudomlig, ärlig och oavvislig är då hans konspiration? Och hur skulle detta kunna tjäna annat än till ofrid?” (SL 1300, 190).

D. Luthers svarsskrift: Wider Hans Wurst (Mot "korv-hasse")

Luther visar först, att beskyllningen att han skulle ha kallat sin kurfurste "Hans Wurst" är osann. Luther har väl ibland i predikningar använt detta allmänna uttryck, men då inte om någon särskild person. Luther avvisar anklagelsen genom att tre gånger upprepa: Djävul, du ljuger! Om Henrik gäller därför också orden i Luthers kända psalm: Ett ord kan honom fälla", vilket han själv påpekar (1314, 3). Med "Hans Wurst" eller "Hans Worst" avsåg man vanligen en grov tölp, någon som tror sig vara framstående, men som tvärtom gör sig löjlig. Denna beteckning passar då bättre in på hertig Henrik, menar Luther och ger så sin skrift detta namn.

Luther använder i denna skrift många häftiga och grova ord mot Henrik och de påviska villolärarna, precis som han gör i sina övriga stridsskrifter. När man anklagat Luther för detta, har han alltid pekat på profeterna, Kristus och apostlarna, hur de brukat smädeord mot förförare och falska lärare. Dessa skall enligt Luther inte behandlas med silkesvantar utan avvisas med lagens stränga skärpa. Att han ibland har blivit för häftig erkänner Luther utan omsvep. Men själva saken, att förförarna skall bestraffas strängt med hot om förtappelse och evig dom är för Luther en viktig och nödvändig sak. De förförda och oroliga behandlar han däremot alltid mildt med tålmodig undervisning.

En osann och orättvis beskyllning skall man alltid låta flyga förbi som en fågel, säger Luther (Ords 26:2). Vi skall inte bekymra oss när fienderna säger allt möjligt osant om oss och förföljer oss (Matt 5:11). Det är istället en ära att få lida för Kristi skull (1317).

Vår grund är säker och trygg. Den heter Biblia och Guds Ord. Men de dyrkar mig förgäves med människoord, säger Kristus (Matt 15:9) och detta är under förbannelsen (Gal 1:8). Paulus uppmanar oss också att inte förskräckas för motståndarna, ty förföljelsen är ett tecken på deras fördömelse men på vår egen salighet (Fil 1:28). När vi nu som kristna måste smädas, så är det ju också någon som skall göra det, och i det här fallet är det Heinz Wolfenbüttel, Eck, Münster, påven, kardinalerna, djävulen och hans moder... (1318).

De gudlösas svärd går genom deras eget hjärta (Ps 37:15). Därför skall vi inte frukta när de angriper oss. Det är värst för dem själva, medan vi står under Guds beskydd. Ty djävulen angriper egentligen Gud själv. Hittar han någon synd hos oss förstör han den på allt sätt och gör balkar av små flisor, men hittar han ingenting så ljuger han friskt. De som följer honom på detta sätt skall vi därför låta fara, till helvetet och djävulen.

Om den gamla, rätta kyrkan

I sin skrift kommer nu Luther in på själva kärnfrågan, som behandlas i §§ 18-90 (motsvarar ungefär 40 sidor i en vanlig bok. Jag återger i regel innehållet ganska fritt, ibland ordagrant).

Motståndarna säger att vi har lämnat kyrkan. Men de talar aldrig om vad kyrkan är, eller var den finns. Detta är deras huvudfel. De menar att deras kyrka med nödvändighet måste vara den gamla rätta kyrkan, oberoende av vad de lär, och att alla som lämnar dem, bryter med dem eller blir förkastade av dem också automatiskt måste vara kättare och avfallna.

"Nu vill vi komma till själva saken, nämligen varför papisterna genom sin Heinz skäller oss för att vara kättare. Och det är detta, att de påstår att vi har avfallit från den heliga kyrkan och upprättat en annan, ny kyrka. På detta är att svara: Eftersom de själva berömmar sig av att vara kyrkan, är de skyldiga att bevisa detta. Om de gör detta med ett enda skäl (begär inte flera skäl), skall vi ge oss fångna och säga: Peccavimus, miserere nostri [vi har

syndat, förbarma er över oss]. Men om de inte kan bevisa detta, så måste de bekänna (de må göra det gärna eller ogärna), att de inte är kyrkan, och att vi inte är kättare. Vi har då inte avfallit från denna icke-kyrka. Det finns ingen tredje medelväg: antingen är det vi som är kyrkan, och de som är djävulens kyrka, eller tvärtom. På denna punkt beror allt, att man verkligen bevisar vilken som är den rätta kyrkan.” (1321f, 18)

Luther pekar så på, att Skriften alltid talar om dessa två vägar, som han kallar den sanna och den falska kyrkan. Augustinus kallar dem Kain och Abel. Kristus talar om de falska profeterna i fårakläder (Matt 7:15). När han säger att vi skall lyssna till kyrkan/församlingen (Matt 18:17) gäller detta den rätta, sanna kyrkan. Men hur skall man kunna lyssna till kyrkan om man inte vet var den är? (1322, 20)

E. Den sanna kyrkans kännetecken

Luther går så över till att visa att de evangeliska har den sanna kyrkans kännetecken. Han behandlar varje punkt kortfattat men bibliskt pregnant och tydligt. Det vore därför önskvärt att vi snarast fick en god översättning och utgåva av denna del av Luthers skrift. Han tar upp tio punkter, som här får behandlas mycket kort.

1. Dopet

Vi liksom papisterna har det gamla dopet från apostlarna, såsom det står i den äldsta trosbekännelsen. Det är det dop som Kristus har instiftat, vilket ingen kan förneka. Det är det förnämsta och första sakramentet utan vilket alla andra är ett intet. Vi är inte en ny kyrka utan den gamla kyrkans barn, och vi bekänner med apostlarna och hela kristenheten att vi tror på ett enda dop (Ef 4:5).(SL 1322, 21)

2. Altarets sakrament

Likaså har vi det ursprungliga sakramentet, altarets sakrament, precis sådant som Kristus instiftade det och sedan apostlarna och hela kristenheten har brukat det. Vi tar alltså emot samma sakrament som urkyrkan och har inte gjort några tillsatser till detta, utan äter med dem vid samma bord och är som Paulus säger "en enda kropp" (1 Kor 10:17) då vi äter av samma bröd och dricker av samma kalk. Därför kan papisterna inte kalla oss för en ny kyrka eller kättare om de inte vill kalla Kristus själv och apostlarna för kättare, vilket de ju i sanning gör eftersom vi är ett med den gamla kyrkan och har samma sakrament. (1323, 22)

3. Nycklarna

Ingen kan förneka att vi har de rätta, gamla nycklarna och att vi inte brukar dem till något annat än att binda och lösa sådan synd, som skett mot Guds Ord, såsom Kristus har insatt dem (Matt 16:19, Joh 20:23). Så har också apostlarna och hela kristenheten använt dem. Vi skapar inga nya nycklar och nya lagar och utestänger inte kungar och herrar från sina världsliga områden, utan endast syndare in och ut ur himmelriket såsom den gamla kyrkan gjorde på Herrens befallning. Därför har vi samma nycklar som den gamla kyrkan, och papisterna anklagar oss med orätt och man fördömer i oss också den gamla kyrkan, apostlarna, ja Kristus själv. (1323, 23)

4. Predikoämbetet

Vi har predikoämbetet och Guds Ord rent och klart och rikligt ibland oss. Vi lär och driver det flitigt utan alla tillsatser av ny, egen, mänsklig lära såsom Kristus befallt och apostlarna och hela kristenheten gjort. Vi förblir vid det gamla Guds Ord, så som den gamla kyrkan hade det och därför är vi också den rätta, gamla kyrkan som har en och samma lära som

Ordet. Därför smädar papisterna Kristus själv, apostlarna och hela kristenheten när de skäller oss för att komma med något nytt och vara kättare. (1324, 24)

5. Den apostoliska trosbekännelsen

Vi har den gamla apostoliska trosbekännelsen, kyrkans gamla tro och vi tror, sjunger och bekänner den precis som den gamla kyrkan utan någon ny tillsats. Vi är helt eniga med den gamla, rätta kyrkan, där vi rätteligen hör hemma. Därför kan papisterna inte sanningsenligt anklaga oss för att vara kättare eller någon ny kyrka, ty den som tror detsamma som den gamla kyrkan är också ett med henne och tillhör henne. (1324, 25)

6. Bönen

Vi har samma bön som den gamla kyrkan, Fader Vår, och vi sjunger samma psaltarsalmer med endrätlig mun och lovar och tackar Gud av hjärtat, såsom Kristus har lärt och apostlarna själva och den gamla kyrkan brukat göra och anbefallt oss detta som exempel till efterföljd. Om papisterna skäller oss som kättare för detta måste de först anklaga Kristus själv samt hans kära, gamla kyrka. (1324, 26)

7. Den världsliga överheten

Vi lär att man skall lyda och ära överheten och inte såsom påven försöka tvinga de världsliga herrarna att kyssa hans fötter. Det har vi inte hittat på, utan S:t Petrus förkastar dem som inför sådana nyheter (2 Petr 2:10) och S:t Paulus och hela kristenheten står på vår sida mot papisternas smädelser (Rom 13:1ff). Vi står alltså eniga med den gamla kyrkan och hela kristenheten i detta och är rätta barn och lemningar i denna kyrka. Ty vi är alltid trogna och lydiga mot vår överhet, det må vara kejsare eller furstar, och vi ber hjärtligt för dem. (1324, 27)

8. Äktenskapet

Ingen kan förneka att vi hedrar och ärar det äkta ståndet som Guds välsignade och goda skapelse och ordning, till livsfrukt (barn) och mot den köttsliga otukten. Så har Gud skapat äktenskapet i begynnelsen och vi har inte heller som vissa nya lärare förbjudit det utan hållit fast vid den bibliska, apostoliska ordningen. Därför är vi ett med den gamla kyrkan och papisterna anklagar oss falskt för att ha infört nya ordningar. (1325, 28)

9. Lidande och förföljelse

Vi har samma lidanden som våra bröder i världen (1 Petr. 5:9). Vi blir förföljda överallt av våra motståndare, kvävda, dränkta och avrättade för Ordets skull, precis som i den gamla kyrkan. [Många evangeliska blev redan under Luthers tid grymt avrättade för sin tros skull]. I detta är vi övermåttan lika så att vi med rätta kan säga: Vi är den gamla, rätta kyrkan. Såsom Hannas och Kaifas och prästerna smädade Kristus på korset så blir vi smädade, förkastade och fördömda av påven, kardinalerna och munkarna. Ja, man mördar oss och utgjuter vårt blod samtidigt som man smädar oss. Ja, liksom krigsmännen smädade Kristus smädar oss även till en del de världsliga herrarna som t.ex. Heinz Wolfenbüttel. Så tjänar även förföljelserna rikligen till att visa att vi är den gamla, rätta kyrkan. (1325, 29)

10. Vi använder ej våld

Vi svarar inte med våld och hämnas inte på förföljarna, utan är tåliga, förmanar dem, lider och ber för fienderna, offentligt i kyrkan, i litanerna och under predikningarna. Även i detta är vi lika den gamla kyrkan, precis som vår Herre Kristus har lärt. (1326, 30)

Sammanfattning - Antikrist träder fram

Då nu papisterna vet att vi i alla dessa stycken lär som Kristus och apostlarna och den gamla kyrkan är det märkligt hur motståndarna ändå så oförskämt ljuger och förbannar oss och menar att vi har avfallit från den gamla kyrkan och upprättat en ny. De kan ju inte finna något nytt hos oss, som inte fanns hos apostlarna och den gamla rätta kyrkan.

Därför menar jag verkligen att den tid har kommit, som Daniel talar om då den Gamle av dagar satte sig och höll dom, sedan det lilla hornet hade framträtt (Dan. 7:9ff). Ty ny lyser den gamla kyrkan åter fram som solen ur molnen, och smädehornet skall då gå under och allt få ett slut, som det står skrivet. (1326, 31)

Några säger att det i alla fall brister hos oss när det gäller fastan. Ack, Herre Gud! Är det någonting som gör att vi är ett med fornkyrkan så är det tyvärr fastan. Papisterna fastar inte, utan lever i sus och dus. Många av de våra däremot måste uppleva hunger, då ingen vill underhålla prästerna, borgare och bönder skänker ingenting och adeln bara tar för sig. Så är motståndarna giriga, medan de våra är som Lasarus utanför den rike mannens hus. (1326, 32)

F. Den falska kyrkans kännetecken

Luther går så över till att bevisa, att papisterna inte har den rätta kyrkans kännetecken, att de inte är ett med den gamla kyrkan utan tvärtemot har den falska kyrkans kännetecken.

”Nu har vi bevisat att vi är den rätta, gamla kyrkan, en kropp tillsammans med hela den kristna kyrkan, de heligas gemenskap. Bevisa nu också ni papister, att ni är den rätta, gamla kyrkan. Men det kan ni inte göra, utan nu vill jag visa, att ni är den nya, falska kyrkan, som alltid visar sig avfällig från den gamla, rätta kyrkan och som är djävulens hora och skola.” (1327, 33)

1. Dopet

Ni blir inte kvar vid det första, gamla dopet. Ni har uppdyktat många andra dop och lär, att det första dopet går förlorat genom synden. Man måste då tillfyllestgöra genom egna gärningar. Särskilt genom klosterväsendet blir man så ren, som om man ginge upp ur Kristi dop. Denna tillfyllestgörelse, satisfactio, är början och ursprunget, dörren och ingången till alla styggelser i påvedömet, liksom dopet i kyrkan är ingången till all nåd och syndernas förlåtelse. Av detta följer avlaten, vallfärderna, broderskapen, mässan, skärselden, klosterväsendet, stiftelserna, som gör att påvedömet blivit så fett och däst. Det är deras egen rättfärdighet, gärningsrättfärdigheten, som vi har skrivit så mycket om. Vem har befallt detta? Var står det skrivet? Var finner vi detta i den gamla kyrkan? Ni har hittat på ett nytt dop och en ny slags helighet. Vem är här kättare, avfälling och ny kyrka? (1327, 34)

2. Avlaten

Ni driver avlaten i hela världen som ett dop, ja som en syndaflod som tvättar bort synden. Det finns ingen vrå, där ni inte säljer era avlater. Vem har befallt er det? Var står det skrivet? Var finner ni detta i den gamla kyrkan, så att ni kan stifta sådana nya dop att tvätta bort synderna med? Vem är här den kätterska, nya kyrkan? Är ni inte djävulens skökkyrka? (1328, 35)

3. Vigvatten och salt

Vigvatten och salt har ni inte bara i alla kyrkor, utan överallt som ett bad (eller dop) för att tvätta bort synderna. Ni bedriver också mycket trolleri i detta, som "dist. 3 Aquam sale" bevisar. Vem har befallt er detta? Var står det skrivet? Var finner ni detta i den gamla kyrkan eller var är det instiftat av apostlarna? Vem är här den nya, avfälliga kyrkan? (1328, 36)

4. Vallfärder

Vallfärderna har ni stiftat för att förtjäna avlat eller syndernas förlåtelse. Eftersom detta sker utanför nycklaämbetet genom egen förtjänst, är det också ett nytt, annorlunda dop eller avtvagning av synderna. Vem har befallt er detta? Var står det skrivet? Var finner ni detta i den gamla kyrkan att ni skulle stifta en sådan ny förlåtelse eller nytt dop? Vem är här den nya, avfälliga kyrkan? (1328, 37)

5. Brödraskap

Brödraskap har ni stiftat i stora mängder, allt för avlatens skull till syndernas förlåtelse och förtjänst, som bara finns i (det rätta) dopet och sakramentet. Vem har befallt er detta? Var står det skrivet? Var finner ni detta i den gamla kyrkan att ni kan stifta sådan ny förlåtelse och förtjänst? Och vem kan beskriva hur många nya sätt ni har hittat på att förlåta synder för pengars skull och egen förtjänst? Vem är här den nya kyrkan, med nya läror och sakrament, som varken Kristus, apostlarna, Skriften eller den gamla kyrkan vet något om? (1328, 38)

6. Altarets sakrament

Kristi lekamens och blods högvördiga sakrament har ni översållat med alla möjliga påhittade nya styggelser. Vem har befallt er detta? Var står det skrivet? Ni ger bara den ena gestalten åt lekmännen, ni lär inte tron och Kristi rätta åminnelse, utan gör nattvarden till en gärning och ett förskräckligt mässoffer som en hednisk avgudatjänst, ja en skändlig handelsvara, så att Kristi åminnelse - som det ändå är instiftat till - fullständigt förtigs och utplånas. Om ni i övrigt vore en helt ren kyrka, som hos själva apostlarna, så skulle ändå detta enda, förskräckliga stycke, som ni på nytt har hittat på genom djävulens råd göra er till en kättersk kyrka, jag till djävulens ärkehora och helvetets skola. Ty detta stycke är så bottenlöst ont, att ingen tunga kan uttala det i detta livet, inget hjärta kan begripa det intill dess att den yttersta dagen kommer.

När alla dessa styggelser hopas tillsammans med djävulens alla lögner mot oss, så förstår vi att detta är det rätta stycket, som Kristus talar om när han säger att förödelsens styggelse står på helig mark (Matt 24:15). Därför måste vi fly från er som från Guds största vrede. Ja, himmel och jord skyr också en sådan förskräcklig mördarhåla, som inte låter någon kyrka bli kvar. Turken, tattarna och judarna är långt ifrån en sådan mördarhåla som påvekyrkan i detta stycke, vilket tillfogar Kristus ett mycket större lidande. Djävulen är hos er i denna kyrka. Gud bevare oss för detta, såsom han också har ryckt oss därifrån i sin nåd, varför vi tackar Honom i evighet. (1329, 39f)

7. Nycklarna

Ni har smitt två falska dyrkar, som varken förlåter synderna eller behåller någon i dem, som de rätta nycklarna gör. Ni stiftar synd och mord, där det inte finns någon synd genom era odrägliga och otaliga lagar, som fångar kristna samveten och binder, förskräcker och dödar. Det sker genom otaliga stadgar om mat och dryck, kläder, platser, dagar och liknande yttre ting, där Kristus har befallt frihet (Kol 2:16). I den gamla kyrkan fanns sådant utan samvetstvang. Ni avsätter också kungar och furstar som vore ni Gud själv.

Vem är här avfällig och ny kyrka? Må djävulen förbli hos er i dessa avgudiska, syndiga styggelser. Men vi har åter kommit till den gamla kyrkan, Gud vare lov och tack! (1330, 41)

8. Predika människoläror

Kristus har befallt oss att predika allt vad han har lärt oss (Matt 28:20). Han sa inte: "Predika vad ni tycker är rätt och bra!", utan: "Den helige Ande skall lära er och påminna er allt vad jag har sagt er" (Joh 14:26). Men ni har fyllt skolorna med ert eget träck, som är människolära och lögn, så att det inte ryms mer, som Jesaja säger (Jes 28:8).

Detta stycke är jämte vinkelmässan en av de värsta styggelserna vars skador och plågor man inte kan tänka sig eller uppräknas. Det är värre än Moloks barnoffer. Han offrade deras kroppar, men här offras deras själar. Jag kan av skräck inte tänka mycket på den jämmer som påvedömet avgudiska och falska läror för med sig i er nya, vackra kyrka. (1330, 42)

9. Påven är Antikrist

Vem har befallt er den gudlösa nyheten i kyrkan, som är ett andligt rike, att sätta ett kroppsligt huvud över kyrkan och kalla honom den allraheligaste? Det kan ju inte finnas något annat huvud över kyrkan än ett andligt huvud, som är Kristus. Detta ert tilltag är från djävulen, som Paulus säger: Syndens människa och fördärvets man sätter sig i Guds tempel och ställer sig som om han vore Gud (2 Tess 2:3f). Detta har också Daniel profeterat om (Dan 11:37). Vem är det nu som har en ny, avfällig kyrka? Är det de gamla och vi som håller fast vid kyrkans gamla, rätta huvud och flyr undan från det nya djävulshuvudet, eller är det de som tillber det nya huvudet, kysser hans fötter, låter sig välsignas av två av hans fingrar medan han sätter sin lära över Guds Ord? Det Guds egen mun kallar styggelse måste vara den allra värsta styggelsen, större än alla tungor kan uttrycka. (1331, 43)

10. Helgondyrkan

Vem har befallt er det nya avguderiet med helgondyrkan, kanonisering, fasta och helgdagar till helgonens ära, då man förtröstar på deras förtjänster mer än på Kristus själv, hans blod och förjänst? Ni har framställt honom som en sträng domare, som måste blidkas genom helgonens förtjänster och förböner samt vår egen helgondyrkan. Er kyrka är i detta stycket inte bättre än hedningarnas, som tillbad Jupiter, Juno, Diana och andra döda människor. Liksom romarna hade sitt panteon i Rom har ni byggt ett panteon i kyrkan, som är alla onda andars kyrka. Detta finner ni inte i apostlarnas skrifter, och inte heller i kyrkan därefter, som inte ens kunde tåla att man hade helgonbilder. Än mindre skulle man ha kunnat tillbe och anropa helgonen, vilket enbart tillkommer Gud själv. (1332, 44)

11. Äktenskapet föraktas

Vem har befallt er att införa nyheten att det äkta ståndet skall fördömas, smädas och förbjudas som orent och otuktigt till Guds tjänst? Har ni detta från apostlarna eller från den första, gamla kyrkan? Ja, faktiskt, ty S:t Paulus säger att det skall komma sådana som förbjuder äktenskap (1 Tim 4:1ff) och därmed skiljer sig från tron och den gamla kyrkan som en djävulens hora, som fått denna lära från den onde och predikar en hycklad kyskhet, men samtidigt lever i all slags otukt. Denna nyhet ser vi med sina ädla frukter, så att jorden inte längre vill bära er och Gud redan börjar ingripa med sin dom och helvetets eld, utan återvändo. Detta vet vi, Gud ske lov! (1332, 45)

12. Kyrkan brukar världslig makt

Ni kommer med nyheten att kyrkan också skall bruka det världsliga svärdet. Ni regerar och krigar och använder svärdet mest för att utgjuta oskyldigt blod. Har ni sett, ni skarpsynta

fladdermöss, att apostlarna eller den gamla kyrkan betvang världen med svärd eller med krig för att få kyrkan att växa till?

Hur kommer det sig då att ni berömmar er av den gamla kyrkan, och skäller oss för att vara den nya, avfälliga kyrkan, då det är vi som håller med den gamla kyrkan och kommer av henne, medan ni kommer från den förlupna djävulshoran, som är er nya, mordiska lögnkyrka? (1332, 46)

G. Sammanfattning - fly undan den falska kyrkan

Det finns många fler stycken, om skärselden, helande, kyrkovigningar m.m., ja en hel massa orenlighet och träck och otaliga böcker med idel nya påfund, som den gamla kyrkan inte har vetat något om, och inte heller apostlarna. Vem kan berätta om alla dessa skändligheter? Det må för denna gång vara nog för att bevisa, hur skamligt papisterna ljuger genom sin Heinz, när de skäller oss för att vara den nya, avfälliga, kätterska kyrkan. Men detta svärd glider iväg och går genom deras eget hjärta, så att de själva visar sig vara de avfallna och kätterska, ja de antikristliga som upphäver sig mot Gud själv, djävulens skändligaste brud. Men vi undviker och flyr bort ifrån alla dessa djävulens nymodigheter och åter håller oss till den gamla kyrkan, som är Kristi jungfruliga och rena brud. Därför är vi med visshet den rätta, gamla kyrkan, födda på nytt (Gal 4:19). (1333, 47)

Om alla dessa nyheter i påvedömet vore endast nyheter kunde man någorlunda tåla det för fridens skull, som när någon står ut med att ha på sig en alldeles ny rock. Men nu har detta djävulska gift klibbat fast ordentligt och blivit kyrkans bud så att det måste kallas helig gudstjänst och andligt väsende där man får nåd och liv (om man håller fast vid det), eller vrede och död (om man inte håller det). Detta är att göra lögnen till sanning, djävulen till Gud, helvetet till himmel. Därför är påvekyrkan full av lögner, djävul, avguderi, helvete, mord och all olycka så att det vimlar av det, och det är tid att höra ängels röst: Gå ut ur Babylon, mitt folk, så att ni inte blir medskyldiga till hennes synder och träffas av de plågor som drabbar henne (Upp 18:4f). (1333, 48)

Förr målade konstnärer den yttersta domen med en stor drake med vidöppet gap. Där såg man påven, kardinalerna, biskoparna, prästerna, munkarna, kejsaren, kungar, furstar och många män och kvinnor, men inga barn. Detta är en träffande bild av påvekyrkan, som kanske kommer från Jes. 5:14 där det står. "Helvetet har spärrat upp sitt gap väldigt, och öppnat sin strupe enormt, så att både herrar och tjänstefolk far dit ..." Detta är en passande bild för det enkla folket, så att de förstår att akta sig för påvedömet och fly därifrån, eftersom det slukar alla utom de små döpta barnen. (1334, 49)

Varför skäller Luther så våldsamt på påvekyrkan?

Någon undrar kanske varför Luther skäller så våldsamt på påvekyrkan, när de ändå har dopet, sakramentet, nycklarna, trosbekännelsen och evangelium, precis som den gamla kyrkan, som vi har kommit från.

Svar: Det är sant, jag bekänner att kyrkan som de sitter i kommer från den gamla kyrkan och har samma dop, sakrament, nycklar och bibliska texter och evangelium, och att vi själva fått allt från dem. Är det inte nog? Vi håller er inte för turkar eller judar som är utanför kyrkan, men säger att ni inte håller fast vid den (den gamla kyrkan) utan har blivit en förlupen, avfallen skökkyrka (som profeterna brukar säga), som inte blir kvar i kyrkan från vilken de blivit födda och fostrade. De lämnar sin rätte brudgum liksom Israels folk, när de övergav Herren och höll sig till Baal, Molok och Astarot (Hos 1:3). (1334, 50)

Det finns kristna i falska samfund

Barnen som döps blir kvar i dopet nåd tills de är 7-8 år och börjar förstå påvens skökkyrka. Under denna tid är de verkligen saliga, det tvivlar jag inte på. Men när de blir stora och lyssnar på era lögnpredikanter, tror på dem och följer dem, så avfaller de från sitt dop och sin brudgum och börjar bygga och förtrösta på egna gärningar istället för att förtrösta på den ende sanne brudgummen, vår käre herre Jesus Kristus, som har utgivit sig själv för oss. Det är som när en from ung man utser en flicka till sin kommande brud och hon håller sig from och kysk tills hon blir giftasvuxen, då de blir trolovade. Men så träffar hon en annan och överger då sin man och blir sedan var mans sköka. (Så är det med den avfallna kyrkan, som överger sin trolovade, Kristus). (1335, 51)

Hosea talar om en sådan hora och ännu grövre profeten Hesekiel (Hes 23:3ff). Det skall ni läsa! Ty en sådan sköka menar jag, när jag anklagar er för att vara som en avfallen, förlupen hora, ni som blivit döpta som barn och varit rätta kristna några år, som i den gamla kyrkan, men som nu blivit intagna av påvedömets ära och makt och präktiga helighet så att ni glömmer er kristna tro, dopet och sakramentet. Ni fostrar sedan nya, unga skökor på samma sätt [alltså unga kristna som genom den falska läran avfaller, min kommentar]. Även om ni inte själva förstår allvaret, är detta inför Gud någonting förskräckligt och fruktansvärt, avguderi, mord, helvete och all olycka, som Gud inte kan tåla och därför i evighet kommer att fördöma. (1335, 52)

Petrus profetia

Om detta profeterar S:t Petrus då han skriver om er och era nya profeter och kyrkor: "De talar präktiga men tomma ord och lockar till otuktigt liv och världslig lust sådana som undkommit men nu åter måste vandra i villfarelse. De lovar dem frihet, förlåtelse och avlat, medan de själva är fördörelsens tjänare" (2 Petr 2:18f). Och vidare: "De hade undflytt världens orenhet genom kunskapen om Herren och Frälsaren Jesus Kristus, men blir på nytt indragna i detta och övervunna, så att det sista blir värre än det första. Det hade varit bättre om de inte hade lärt känna rättfärdighetens väg... Det har gått med dem enligt ordspråket: "En hund vänder tillbaka till sina spyor" (Ords 26:11) och "När du har tvättat svinet vältrar det sig på nytt i smutsen". (1336, 53)

Vi bekänner inte bara att ni med oss har kommit från den gamla, rätta kyrkan, och i dopet blivit renade genom vår Herres och Frälsares Jesu Kristi blod, som Petrus säger, utan också att ni är i kyrkan och blir kvar i den. Ja, ni sitter därinne och regerar, som S:t Paulus säger i 2 Tess 2:4. Det är den förbannade Antikrist, som sitter i Guds tempel (inte i ett kostall). Men ni är inte längre av kyrkan eller lemman i kyrkan, utan i denna Guds heliga kyrka upprättar ni en ny, avfällig kyrka som ett djävulens horhus med massor av avguderi och nya läror. Därigenom förför ni de döpta och återlösta själarna och slukar dem genom helvetets gap ner i avgrunden tillsammans med mängder av människor i stora hopar, med förskräcklig jämmer och inre lidande. Detta förstår alla som kan se med andliga ögon. (1337, 54)

Liksom på Elias tid

Det är en stor nåd att ändå några blir frälsta inom det avfälliga påvedömet med så många förskräckliga villoläror: de små barnen genom dopet och kanske också några av de äldre, men bara få. Det är som på Elias tid, då Gud hade räddat folket från Egypten, men de sedan började dyrka Baal och bedrev idel avguderi och hor. Gud hade då inte kvar ett enda altare, men ändå bevarade han 7000 män, medan det stora flertalet for till djävulen (1 Kon. 19:18). Och på Mose tid dog alla utom Josua och Kaleb. Guds verk heter "Consummans et abbrevians", att han av nåd utväljer några få, medan den stora hopen förgås i hans vrede, som Paulus utförligt beskriver i Rom 11. (1337, 55)

Daniel och Paulus talar om Antikrists tid, då det skall vara en tid av Guds vrede och stora våndor (Dan 12:1, 2 Tess. 2:11). Kraftiga villfarelser skall då komma eftersom man inte tar emot sanningen med kärlek till salighet. Se på historien! På kejsar Konstantins tid kom kättaren Arius, och nästan alla kyrkor i världen utom ett par stycken följde efter honom. Ändå var biskoparna på den tiden, även arianerna, fromma, lärda, ärbara och flitiga personer inför världen. Hur skall det då inte vara i påvedömet, där ingen biskop utövar sitt ämbete utan lever epikuriskt och svinaktigt. Därför förstår Heinzen och hans papister mycket mindre vad kyrkan och Gud är, än vad en ko eller en gris kan begripa. Kyrkan är en djup, förborgad hemlighet som måste förstås och tros genom dopet, sakramentet och Ordet. Men människolärer, biskopshattar och påviskt kram leder till fördärvet. (1338, 56)

Papisterna vill kanske, att vi skall hålla deras nya artiklar jämte de gamla, ja, de kräver detta med våld. Om vi inte gör det, kallar de oss kättare och vill ha oss döda. Ty påveåsnan är en så grov åsna, att han varken kan eller vill skilja mellan Guds Ord och människolära, utan håller båda lika. (1338, 57)

Lärokompromiss

Ibland vill de ge efter något i läran och ingå en lärokompromiss och begär att vi också skall göra det. De påviska vill ha rätten att följa Guds Ord så långt de själva tycker, ibland mer, ibland mindre. De kräver så också att vi måste acceptera detta.

Genom detta erbjudande att ibland ge efter, vittnar de själva om att de håller Guds Ord och människolära lika. Käre, att ge efter när det gäller Guds Ord eller ändra det, kan inte ens Gud göra, ty han kan inte förneka sig själv eller ändra sig (2 Tim 2:13), och hans Ord förblir i evighet (Jes 40:8).

Men den som vill ändra Ordet måste ha en högre makt än Gud själv, ty han hade inte ändrat Mose lag om han inte i förväg hade utlovat det. Ingen får understå sig något sådant, och Daniel visar att den som gör det är Antikrist (Dan 11:36), vilken enligt Paulus sätter sig i Guds tempel och utger sig för att vara Gud (2 Tess 2:4), nämligen påvedömet. Vad ska man göra med Heinzen och stora åsnor som menar, att Guds Ord är som ett rör som blåser i vinden (Matt 11:7)? Så förstår de kyrkan i sin okunnighet med förakt för Gud och hans Ord. (1339, 58)

Den kristna kyrkan står fast

Den heliga kristna kyrkan är inte som ett rör som vajar hit och dit. Hon vacklar inte och ger inte efter. Hon är sanningens pelare och grundfäste som Paulus säger (1 Tim 3:15). Varför skulle världen behöva Guds kyrka, om hon vacklade och var oviss i sina ord, eller hela tiden kom med nya och ändrade läror, ibland lade till något, ibland tog bort något?

Ja, om papisterna hade vunnit [dvs visat sig ha rätt lära, min anm] i allting i övrigt vore de dock förlorade i detta enda huvudstycke, då de lär att man måste tvivla på Guds nåd, om vi inte i förväg är värdiga nog genom egen tillfyllestgörrelse och förtjänst eller på grund av helgonens förböner. Vi ser det i alla deras böcker, brev, sigill, kloster, stift, plattor och mässor. (1340, 59)

Eftersom de lär egna gärningar och tvivel - de kan inte göra annat - är det visst att de måste vara djävulens kyrka. Ty det finns bara dessa två vägar: Den ena förtröstar på Guds nåd, medan den andra bygger på förtjänst och gärningar. Den första är den gamla kyrkans och alla patriarkers, profeters och apostlars väg, såsom Skriften betygar, medan den andra är påvens och hans kyrka.

Detta kan ingen förneka, inte ens Heinzen och alla djävlar. Det står klart i alla deras dokument, böcker, bullor, sigill, brev, stifts- och klosterurkkunder, så att man kan bevisa det inför hela världen. (1340, 60)

Och där står Petrus i Apg 4:12 och säger: "Det finns inget annat namn givet, genom vilket vi kan bli saliga, än namnet Jesus Kristus".

Mot detta säger påven Heinz i Rom: Inte så, utan det finns många andra namn, genom vilka människorna måste bli saliga, särskilt mitt namn och sedan all som jag bestämmer: S:t Franciscus, Dominicus och alla egna gärningar som gör att jag får in pengar och som lägger kungar och furstar vid mina fötter. Här är helighet och salighet, Kristus behövs inte längre o.s.v. (1341, 61)

Kyrkan är en klippa

Till saken: De måste själva erkänna, att Kristi kyrka är en klippa (Matt 16:18) mot vilken helvetet inte förmår något, eller som Paulus säger: "sanningens grundpelare" (1 Tim 3:15), och i barnatron bekänner vi att vi tror på en helig, kristen kyrka. Paulus säger också att vi är Guds heliga tempel. Men den som fördärvar Guds tempel skall Gud fördärva (1 Kor. 3:17).

Vad hjälpte det Israels kungar att de hävdade, att de tjänade den Gud som fört Israel ut ur Egypten och menade att de höll Mose lag? Vid sidan tillbad de ju också andra kalvar och Baal och stiftade egna gudstjänster. Herren säger ju: Du skall inga andra gudar ha jämte mig. Och i 5 Mos. 4:12 förbjuds strängeligen att lägga till eller dra ifrån något från Guds bud, eller vika av till höger eller vänster. Vi läser överallt hur Gud genom profeterna straffade sådana egna vägar. (1341, 62)

Jesus säger: Jag är vägen, sanningen och livet (Joh 14:6). Varje avsteg från detta, hur vackert det än ser ut, är förvisso irrlära, lögn och död, ty det har inte stöd i Guds Ord, det är utan väg, sanning och liv. Och vad skulle vi ha Ordet till, om vi kunde bli saliga utan det och själva finna vägen? Ty endast Ordet är våra fötters lykta och ett ljus på vår stig (Ps 119:105), och det lyser i denna världens dystra vildmark, som S:t Petrus säger (2 Petr. 1:19).

Den som inte hela tiden stadigt riktar sin blick mot detta ljus, hur skulle han annat än kunna gå vilse i mörkret? (1342, 63)

H. Skriftens senare del

I slutet av skriften försvarar Luther sin kurfurste och lantgreven mot Henriks lögner och smädelser. Han visar också hur och varför reformationen uppstod genom Tetzels och hans avlatshandel och hur Luthers kritik av detta ledde fram till påvens Leos bannlysning. Luther skriver att han vid denna tid fortfarande var påvisk och övertygad om, att påven skulle fördöma Tetzels och välsigna Luther. Istället kom från påven blix och dunder. (1361, 109).

Skulden för kykoschismen ligger helt på de påviskas sida. De har drivit saken oförnuftigt och oskickligt mot all rätt, sanning, Skrift och sina egna dekret. Därför kan de inte ge någon annan skulden än sig själva ((1362, 111).

"Ty nu när det (Gud vare lov!) har kommit i dagen hur avlaten är en djävulsk lögn, gör de ändå ingen bot, tänker inte heller på att bättra sig eller reformera sig. Med detta enda blinda ord 'kyrka' vill de försvara alla sina skändligheter. Och om de i övrigt inte hade gjort något ont, så vore enbart avlaten nog för att Gud skulle fördöma dem till helvetets eld. ... (De har också) smädande kallat den för Guds nåd, då den inte är eller kan vara något annat än en tillfyllestgörelse, dvs ingenting. Ty man vet nu att denna tillfyllestgörelse inte är någonting alls. ... Och det allra värsta är att de använder denna skändliga lögn till ett förskräckligt avgudereri, så att många tusen själar, som har förlitat sig på avlaten och dött [i denna falska förtröstan, min anm] genom sådana själamördare nu har gått förlorade. Ty den som bygger på lögn och förtröstar på den är djävulens tjänare." (1362, 112).

Alldeles mot slutet tar Luther upp den viktiga frågan om överhetens rätt att blanda sig i religionssaker. Han visar hur viktigt det är att här skilja på sak och person. Överheten är av Gud, det är själva saken. Men den som innehar överhetsämbetet är ofta en skurk, det är personen. Själva rätten är som en from man, men domaren är ofta en skalk. (1371, 130).

Hela Skriften förbjuder oss att ha anseende till personen. När det då gäller en ogudaktig furste (som Heinz) skall man ära hans ämbete, men till personen får man inte se. Luther framhåller vikten av att rätta predikanter också straffar furstars ogudaktiga leverna och framför allt när de försvarar falsk lära. Då får man inte lyda dem, som när till exempel hertig Georg också ville bestämma i religionssaker och förbjöd reformationen (1372, 131).

Högre än furstarna står tio Guds bud, vilket så rikligt har blivit uppenbarat genom katekesen, som alla nu lär sig. Men vad hjälper alla våra predikningar då man inte kan förstå skillnaden mellan person och ämbete! Om det alltid skall vara rätt som ämbetsinnehavaren vill och gör är allt förlorat, och då regerar bara Henrik och djävulen och Gud och hans bud är döda och tillintetgjorda. (1373, 132)

Kejsaren måste nöja sig med att ha makt i enlighet med lagens andra tavla i det 4:e budet. Men i den första tavlan (bud 1-3) har han ingenting att göra, inte heller någon ängel eller något annat skapat, ty de fruktar och darrar för Gud, hans namn och hans ord. Här regerar Gud ensam. Fastän han (kejsaren) har makt i den andra tavlan, får han likväl inte ändra någonting där utan får nöja sig med att regera över våra kroppar och vår egendom, precis som föräldrarna har samma makt i hemmet. (1373, 133).

När därför Heinz skriker att påven och kejsaren har befallt så och att man måste lyda dem är svaret: Med undantag av de tio buden och Guds evangelium, vilka påven och kejsaren jämte oss också själva måste lyda. När domaren är en skurk må djävulen och Heinz lyda honom, men vi vill bara lyda den fromme mannen, rätten [alltså Gud och hans Ord och lagarna]. Vänd er vart ni vill, så måste ni ändå till sist komma inför rätten, när den fördömer er om ni så hade hundratusen kejsare och påvar för er sak. Ty den som rätten fördömer kan inte någon kejsare eller påve hjälpa. (1373, 134).

Tröst för den sanna kyrkan

Som tröst för de evangeliska i alla förföljelser och svårigheter citerar så Luther den 64:e psalmen:

Gud, hör min röst när jag klagar, bevara mitt liv, ty fienden förskräcker mig. Göm mig för de ondas hemliga planer, för ogärningsmännens larmande hop. Ty de gör sina tungor skarpa som svärd, bittra ord lägger de an som pilar för att i hemlighet skjuta på den oskyldige. Plötsligt skjuter de på honom utan att frukta. De uppmuntrar varandra i sitt onda uppsåt, de talar om hur de skall lägga ut snaror. De säger: "Vem skulle se oss?" De smider sina onda planer och säger:

"Nu är vi färdiga med det vi tänkt ut!" Ja, människans hjärta och inre är outgrundligt. Då skjuter Gud en pil mot dem, plötsligt blir de sårade. De bringas på fall av sina egna tungor, alla som ser dem skakar på huvudet. Människorna grips av skräck, de förkunnar vad Gud har gjort, de inser att det är hans verk. Den rättfärdige gläder sig i HERREN och tar sin tillflykt till honom. Alla rättsinniga prisar sig lyckliga.

Slutord

Skriften "Wider Hans Wurst" är den mogne Luthers uppgörelse med den romersk-katolska kyrkans falska lära. De påviska har avfallit från den bibliska, apostoliska gamla kyrkan och

kommit med en rad nya, falska läror, särskilt i fråga om rättfärdiggörelsen, vilken grovt förnekades genom läran om avlaten och alla mänskliga tillfyllestgörelser utan skriftgrund. Påven skiljer inte mellan mänskliga traditioner och Guds Ord och visar sig därmed vara Antikrist, som har satt sig i Guds tempel, i den kristna kyrkan. Den sanna kyrkan är däremot överallt där det rena evangeliet förkunnas, där Guds Ord lärs rent och klart i alla stycken, och där sakramenten förvaltas i enlighet med Kristi instiftelse. Sådana viktiga stycken är dopet, nattvarden, bikten, prästämbetet, bönen, trosbekännelsen, överheten, äktenskapet, villigheten att lida för Kristi skull utan att själv använda världslig makt för att utbreda evangeliet. Allt detta finns i reformationens kyrka, som är en fortsättning på Jesu och apostlarnas kyrka, den gamla, rätta kyrkan. Även medlemmar av den falska kyrkan kan bli frälsta, i synnerhet de små, döpta barnen och sådana som av hjärtat tror på evangelium. Men de som öppet går emot Guds Ord och driver den falska läran tillhör inte kyrkan utan är villolärare. Vi skall lyda överheten, men den har ingen makt i fråga om Guds Ords lära. I kyrkan finns ingen annan herre än Kristus. Papisterna blandar ihop andligt och världsligt regemente, vilket är ett tecken på deras allvarliga villfarelse och falska kyrka. Därför skall trogna kristna lämna deras gemenskap och hålla sig till den rätta, bibliska kyrkan.

Så lär oss skriften "Wider Hans Wurst" vad den sanna, rätta och bibliska kyrkan är. Må vi alla hålla fast vid den med hjärtats orubbliga tro.

Amen.